



Risba: arhiv NMS

## Trgovina, darila in izmenjave

Preko današnje Slovenije so že v prazgodovini potekale pomembne trgovske poti, po katerih so se z menjavo dobrin širili tudi različni kulturni vplivi. Prav preko naših krajev so namreč potekale najugodnejše poti, ki so povezovala Podonavje in Italijo ter Jadran in srednjo Evropo. Posledica teh stikov je bil tudi prenos znanja o pridobivanju železa na območje današnje Slovenije in uveljavitev železarstva v starejši železni dobi, ki je postalo ena izmed glavnih gospodarskih dejavnosti. Vplive, ki so prihajali iz različnih smeri in so se na našem prostoru različno uveljavljali, lahko opazimo na vseh področjih življenja železnodobnega človeka, na primer v upodabljanju in slogu situlske umetnosti, v obliki in izdelavi posodja ter njihovem okrasu, v noši, načinu pokopavanja in v obliki naselbin. V času mlajše železne dobe, ko so na današnji slovenski prostor prišla keltska plemena, je ponovno prišlo do velikih sprememb. Med najpomembnejšimi je prav gotovo prvi pojav denarja.

Denar je splošno veljavno plačilno sredstvo, ki ga lahko zamenjamo za izdelke in storitve. Hkrati je tudi merilo vrednosti izdelka ali storitve. V prazgodovini so ljudje sprva poslovali v obliki blagovne menjave. Menjali so različne dobrine, npr. žito, živino, rokodelske izdelke, ulov, nakit, kasneje tudi orodje in orožje. Denar se je kot menjalno sredstvo prvič pojavil v maloazijski Lidiji med letoma 650 in 600 pr. n. št., kmalu nato pa tudi v Grčiji. O denarju v današnjem pomenu besede govorimo takrat, ko kovni gospod s pečatom jamči za težo in kvaliteto kovine novca, torej za njegovo vrednost. Kovanje lastnega denarja je v vseh zgodovinskih obdobjih in na vseh območjih znamenje politične samostojnosti ljudstev, ki so denar dajala v obtok.

Po vzoru starogrškega denarja so ga kovala tudi različna keltska plemena. Vendar pa se je podobnost med grško in kasneje tudi zgodnjersko novčno predlogo in njenim posnetkom z geografsko in časovno oddaljenostjo

postopoma izgubljala, tako da so bile prvotne predloge pogosto komajda razpoznavne. Na ozemlju današnje Slovenije je bil denar navzoč že v prvi polovici 2. stoletja pr. n. št. Po vzoru grškega denarja so kovali velike srebrnike, srebrnike polovične vrednosti, male srebrnike in redko zlatnike. Zanimivo je, da so mojstri kovali denar kar v potujočih kovnicah. Veliki srebrniki, ki so jih kovala keltska plemena Noriki in **Tavriski**, imajo na sprednji strani upodobljeno stilizirano glavo boga Apolona, na zadnji strani pa jezdeca oziroma konja. V glavnem so novce kovali s pečati iz pripravljenih ulitih surovcev. Surovci so neobdelani kosi kovine, določene teže in kvalitete, navadno sploščene okrogle oblike, ki so jih pridobivali z vlivanjem v kalupe.

Trgovino so v času železne dobe nadzorovali premožni sloji. Da so ostali v prijateljskih odnosih in je trgovanje potekalo nemoteno, so si med seboj podarjali najrazličnejše dragocene predmete, na primer luksuzno posodje, orožje, nakit, včasih celo ženske. Primeri uvoženih dobrin so na primer bogata etruščanska konjska oprema in bronasto posodje ter italške in grške posode za pijačo, ki so bile odkrite na železnodobnih najdiščih pri nas. Prisotnost uvoženih prestižnih predmetov kaže na gospodarski razvoj in razcvet železnodobnega gospodarstva na naših tleh, kar je omogočila predvsem velika količina železove rude, ki so jo tu pridobivali.

O trgovini v času železne dobe nimamo zanesljivih podatkov, gotovo pa je, da so kovaške, steklarske, kovinske in verjetno tudi druge izdelke izdelovali ne le za domačo rabo, temveč tudi za trgovanje. Na podlagi odkritih predmetov tega časa lahko arheologi ugotavljajo, s katerimi predeli takratnega sveta so imele železnodobne skupnosti z območja današnje Slovenije tesne stike. Večina uvoženih predmetov je bila prestižnih, zato so bili pridani le v grobove bogatih članov skupnosti. Trgovali pa so tudi z bolj vsakdanjimi stvarmi, na primer z železom, konji in drugo živino,

živopisanimi ogrlicami in tkaninami, ki so jih zamenjevali za vino iz Sredozemlja in za kameno sol, ki je prihajala predvsem z območja današnje Avstrije. Trgovina se je odvijala na dva načina. Pri verižni menjavi je blago potovalo preko številnih postaj, kjer so ga vedno znova preprodajali, preden je doseglo končnega uporabnika. Druga oblika trgovanja je bila neposredna trgovina z oddaljenimi kraji, kjer so v karavanah blago brez posrednikov pretovorili od prodajalca h kupcu. Trgovanje je potekalo po kopnem in morju, kjer so bili glavni posredniki **Histri** in **Liburni**, ki so sloveli kot neustrašni pomorščaki in gusarji.

Na območju današnje Slovenije je v železni dobi živelo več skupnosti, ki so se med seboj precej razlikovale. Na Dolenjskem, večjem delu Zasavja, Posavja ter v Beli krajini so prebivali pripadniki t. i. dolenjske skupnosti. Največja središča so bila Magdalenska gora, Stična, Vače, Novo mesto, Šmarjeta, Libna in Podzemelj. Bogati grobovi izjemnih veljakov so pogosto vsebovali tudi uvožene predmete, npr. čelade, izdelane po etruščanskih in grških vzorih. Izjemna najdba tega prostora je zagotovo grob mlajše ženske najvišjega družbenega sloja, odkrit v Stični. Arheologi so v gomili naleteli na pozlačeno ogrlico, trak, podoben diademu, ter zlat **našivek**. Prilaganje zlatega nakita v ženske grobove v starejši železni dobi nakazuje na stike z italjskimi skupnostmi, saj so na podoben način pokopavali v **Etruriji**. Večji del nakita z omenjenega groba pa spominja na nakit **skitskih** plemen, kar kaže tudi na stike železnodobne dolenjske skupnosti s stepskimi kulturami, ki so živele na vzhodu Evrope. Zlato okrasje je tudi dokaz gospodarskega in družbenega razvoja dolenjske skupnosti na začetku železne dobe.

Druga železnodobna skupnost je živela v Posočju s središčem na Mostu na Soči ob sotočju rek Idrijce in Soče. Zaradi ugodne prometne in dobro zavarovane lege je bil ta prostor poseljen že od pradavnine. O tem pričajo številne arheološke najdbe, ki Most na Soči uvrščajo med najpomembnejša železnodobna arheološka najdišča v jugovzhodnih Alpah. V železni dobi je tam prebivala t. i. svetolucijska skupina. Ime je dobila po starem imenu za kraj Most na Soči; to je Sveta Lucija. Prebivalci tega dela današnje Slovenije so imeli pogoste stike s sredozemskimi kulturami Apeninskega polotoka in Egeje, katerih vplive lahko danes opazimo na številnih odkritih arheoloških predmetih.

Med arheološkimi ostanki železne dobe na slovenskem ozemlju pa ne izstopajo le prestižni uvoženi izdelki, temveč tudi nekateri predmeti z napisi, ki so dokaz za uporabo pisave pri nas že v predrimskem času. Pisava je sistem znakov za pisno sporazumevanje. Sprva se je pojavila v obliki slikovnih upodobitev, kasneje pa v obliki hieroglifov v starem Egiptu ter klinopisa v Mezopotamiji. Najstarejše črkovne pisave so se razvile že v 2. tisočletju pr. n. št. Od

**Feničanov** so pisavo prevzeli in priredili Grki, ki so jo širili po vsem Sredozemlju. V 6. stoletju pr. n. št. so jo v severovzhodni Italiji prevzeli tudi Veneti. Večina predrimskih napisov iz Slovenije je zapisanih v starem **venetskem** jeziku, nekateri pa v keltskem in morda tudi v retijskem in germanskem jeziku. Največkrat so napisi odkriti v grobovih s pridanimi bronastimi posodami, na katerih so zapisana imena njihovih lastnikov oziroma pokojnikov. Kar polovica od vseh odkritih primerkov predrimske pisave izvira iz Posočja in je povezana s tam živečo svetolucijsko železnodobno skupnostjo.

#### SLOVARČEK:

**TAVRISKI:** mlajšeželeznodobno keltsko ljudstvo na ozemlju osrednje in vzhodne Slovenije.

**HISTRI:** železnodobno ljudstvo na območju današnje Istre.

**LIBURNI:** železnodobno ljudstvo na območju današnjega Kvarnerja in severne Dalmacije na Hrvaškem.

**NAŠIVEK:** našit pločevinast okras na obleki, oblačilu.

**ETRURIJA:** dežela železnodobnega in antičnega ljudstva Etruščanov, današnji deželi Toskana in severna Lacija v Italiji.

**SKITI:** skupno ime za številna nomadska in živinorejska ljudstva v vzhodni Evropi.

**FENIČANI:** ljudstvo, ki je živelo na ozemlju današnje Palestine in Izraela, s kolonizacijo so se naselili vse do severne Afrike.

**VENETI:** železnodobno ljudstvo na severovzhodu Italije.

#### Viri:

Dular, J., Božič, D., 1999. *Železna doba. Zakladi tisočletij*. 98–183.

Hriberšek, M., 2013. *Po Plinijevem nebu in zemlji: Komentar h knjigam 1-6 Plinijevega Naravoslovja*. Dostopno na: [www.books.google.si](http://www.books.google.si).

Kos, P., 1997. *Leksikon antične numizmatike: s poudarkom na prostoru jugovzhodnih Alp in Balkana*.

[www.en.wikipedia.org](http://www.en.wikipedia.org)

<http://kultura.novomesto.si/si/revija-rast>

